

Foto och montage: Karin Ullvén

del av ekogårdarna mer mjölk till kalvarna vilket minskar den mängd som sänds till mejeriet.

Fodervallarnas areal var på ekogårdarna cirka 23 % större än på de konventionella. Synbarligen vill man på ekogårdarna garantera att man har tillräckligt med grovfoder. Ändå har vallarnas avkastning varit högre på ekogårdarna än på de konventionella. Avkastningen av fodersäd var däremot på ekogårdarna betydligt lägre än på konventionella, vilket betyder att man på ekogårdarna blir tvungen att köpa mer kraftfoder och spannmål.

Ekoproduktion på mjölkgårdar – ett lönsamt alternativ?

Omläggning av kreatursgårdar till ekoproduktion har i allmänhet betraktats som ett lönande alternativ. Men det finns rätt lite fakta grundad på forskning om detta. Inom lantbrukscentralen Proagria Norra Karelen beslöt man därför att titta närmare på frågan. Vår målsättning var att klarlägga om ekoproduktionen är ett bra alternativ för mjölkgårdar.

De ekonomiska resultaten klarläggs med resultatanalys

Vi utredde lönsamheten för de mjölkgårdar i östra Finland som var med i projektet Luomu-Itäa som administreras av ProAgria Norra Karelen. För gårdarna gjordes resultatanalyser på hösten 2003 för de resultat man fått under kalenderåret 2002. Med resultatanalysprogrammet kan man klarlägga både lönsamheten, likviditeten och soliditeten. Uträkningen av lönsamheten gjordes genom att analysera gårdarnas resultat utifrån skattebokföringen. Beskattningsuppgifterna kompletterades med tillgångarnas gängse värden samt uppgifter om lager- och arbetsinsatser. Resultatanalyser gjordes för 32 ekogårdar inom norra Karelen och södra Savolax områden. Som ekogård klassades i det här fallet gårdar där åtminstone växtodlingen var omlagd till ekoproduktion. Ekomjölkgårdarnas resultat jämfördes med motsvarande kon-

ventionella gårdar inom hela landet. De konventionella mjölkgårdarna var i jämförelsen totalt 435 stycken.

Gårdsstorleken förvånansvärt samstämmig

Gårdsstorleken var både inom eko och inom konventionellt nästan samma, vilket möjliggjorde en jämförelse. På ekogårdarna fanns 21,1 kor och åker i odling var 43,6 ha. Motsvarande tal för de konventionella var 22,9 kor och 44,5 ha.

I produktionsmängderna fanns det däremot skillnader mellan gårdarna. På ekogårdarna var mjölkproduktionen (den mängd som levererades till mejeriet) i medeltal 6881 liter/ko och på de konventionella i medeltal 7126 liter/ko. Skillnaden i gårdarnas produktionsresultat förklaras till en del av de ekologiska gårdarnas mindre koantal och lägre medelproduktion. Dessutom ger en

Jordbrukets inkomster och utgifter

Det var nästan lika stor omsättning (119 000 €) och rörliga kostnader (63–64 000 €) på de ekologiska gårdarna som de konventionella. Omsättningen bestod av husdjursinkomster, stöd och andra inkomster. De direkta utgifterna bestod av inköp av förnödenheter och andra utgifter under året (i dessa ingår inte investeringar i maskiner, byggnader och täckdiken). Utgifter för inköp av produktionsförnödenheter är t.ex. utgifter för foder och gödsel.

I uppkomsten av inkomster och utgifter var det däremot skillnader mellan gårdarna. På ekogårdarna är husdjursinkomsterna mindre än på motsvarande konventionella, men stöden och övriga inkomster är större på ekogårdarna. Då den totala omsättningen på gårdarna var nästan lika stora, ersatte den högre stödnivån på ekogårdarna den lägre husdjursinkomsten. De lägre husdjursinkomsterna på ekogårdarna beror på korernas lägre produktionsnivå. Stödets andel av omsättningen var på ekogårdarna 39,1 % och på alla gårdar i medeltal 36,5 %. Skillnaden i stöd är förhållandevis liten. I stöden är förutom växtodlingsstöd också djurstöd med, dit också stö-

det för mjölkproduktionen hör. Husdjursinkomsterna var 5 300 € större på konventionella gårdar och stöden 3 300 € större på ekologiska gårdar. Skillnaden i husdjursinkomsten väcker en del frågor därför att mjölkproduktionen på en del av ekologiska gårdarna var i ekologisk produktion och för ekomjölken betalas ekotillägg.

De rörliga kostnaderna var nästan lika stora på de ekologiska och konventionella gårdarna men utgifterna uppstod på olika sätt. På de konventionella gårdarna var utgifter för inköp av produktionsinsatser större men övriga rörliga kostnader mindre. Löneutgifterna var på ekologiska gårdarna nästan dubbelt så stora (4 240 €) än på konventionella (2 400 €). De rörliga kostnadernas andel av omsättningen var 52,7 % på ekologiska gårdarna och 54,1 % på konventionella. Ekogårdarna hade därmed ett något bättre insatsavkastningsförhållande men skillnaden var inte betydande.

Lönsamhet, likviditet och soliditet

Enligt utredningen är lönsamheten på ekologiska gårdarna något bättre än på de konventionella. Lönsamhetskoefficienten var 0,78 på ekologiska gårdarna och 0,75 på konventionella. Det innebär att målsättningen på 5 procents ränteanspråk på det egna kapitalet och ett anspråk på 10:80 € per arbetstimme uppfylldes till 78 % på ekologiska gårdarna och till 75 % på konventionella.

Lönsamheten kan också mätas som förtjänst per arbetstimme samt som företagervinst. Också på dessa sätt mätt var de ekologiska mjölkgårdarna lönsammare. Förtjänsten per arbetstimme var på ekologiska gårdarna 7,52 € och på konventionella gårdar 7,38 € och företagervinsten på ekologiska gårdarna 10 895 € och på konventionella 13 522 €. Enligt dessa sätt att mäta är mjölkproduktionen inte överhuvudtaget lönsam i Finland men ekoproduktionen är något lönsammare.

”enligt denna utredning har en ekologisk gård med 21 kor lämnat 3 300 € mer i handen än en konventionell med 23 kor”

Konventionella gårdar är nästan lika lönsamma på grund av en effektivare husdjursproduktion. Företagervinsten är negativ, det har med andra ord uppstått förlust. Denna förlust gör att man får nöja sig med en lägre timersättning än den som fanns som målsättning. Ekogårdarnas bättre lönsamhet berodde till en del på en mindre arbetsinsats 3 700 timmar/år än på de konventionella gårdarna (4 200 timmar/år).

Utifrån resultatanalysuppgifterna kan man mäta gårdarnas likviditet med finansieringsöverskott. Finansieringsöverskott är den penningssumma som blir över för avbetalning på lån, till skatter, till privat konsumtion och till investeringar. På ekologiska gårdarna var detta finansieringsöverskott 55 000 € och på konventionella 51 700 €, varför likviditeten i sin helhet har varit bra både på eko- och på konventionella mjölkgårdar under 2002 enligt denna utredning. Likviditeten på ekologiska gårdarna har varit något bättre än på konventionella för enligt denna utredning har en ekologisk gård med 21 kor lämnat 3 300 € mer i handen än en konventionell med 23 kor.

Skulderna var på ekologiska gårdarna 87 000 € och på konventionella 85 000 €. Skuldens förhållande till omsättningen var därmed på ekologiska gårdarna 73 % och på konventionella 71 % så skillnaden är obetydlig. Soliditeten var i båda grupperna 71 %.

Slutsatser

Lönar sig alltså ekoproduktion på mjölk-

gårdar? Vår utredning grundar sig på verkliga resultat på gårdarna och enligt utredningen kan ekoproduktion vara ekonomiskt lönsammare än konventionell produktion. Resultatet är detsamma om man mäter det i likviditet eller egentlig lönsamhet. I företagsverksamhet är målsättningen lönsam verksamhet och enligt utredningen förverkligas detta bättre på ekologiska gårdar.

Mellan gårdarna finns ändå stora skillnader i ekonomin både inom ekologiska och konventionella. När man granskar variationen mellan gårdarna upptäcker man både bland ekologiska och konventionella gårdar både lönsamma och olönsamma gårdar. Till exempel i den bästa fjärdedelen av ekologiska gårdarna var lönsamhetskoefficienten 1,22 och motsvarande inom konventionella var 1,25. I den svagaste fjärdedelen av ekologiska gårdar var lönsamhetskoefficienten 0,27 och inom konventionella var motsvarande tal 0,26 eller med andra ord variationen mellan gårdarna är betydande. Motsvarande variation fanns också i gårdarnas likviditet. Ekogårdarnas resultat inom respektive fjärdedel är inte nödvändigtvis signifikativ då gårdarnas antal per fjärdedel var endast 8 st. Dessutom var en svaghet vid granskningen av resultaten att man inte kunde särskilja egentliga ekomjölkgårdar från de gårdar som hade endast växtodlingen i ekologisk produktion. Dessutom är det bra att minnas att man i denna undersökning gått in för att granska endast ekoproduktionens ekonomiska lönsamhet på gårdsnivå och att man inte tagit ställning till ekoproduktionens positiva miljöverkningsfaktorer eller till saker som berör djurens välfärd.

Utgångsläget inverkar på gårdens ekonomiska framgång i ekoproduktionen. En olönsam produktion är svår att få lönsam genom att lägga om till eko, men en lönsam gård kan ytterligare förbättra lönsamheten genom omläggning till eko.

I denna undersökning framkom ett antal saker vilka kunde vara bra att granska mer i fortsättningen. Specifiering av kostnaderna och uträkning av arbetsmängden kunde vara noggrannare än i denna undersökning för att kunna göra upp ännu bättre gårdsvisa analyser. Med hjälp av en noggrann specifiering av kostnaderna kunde man upptäcka hur kostnadsstrukturen är uppbyggd. Hur arbetsinsatsen är uppbyggd kunde som nämnts vara bra att utreda för att veta varför den årliga arbetsinsatsen är be-

tydligt lägre på ekologiska gårdar. Dessutom borde variationen mellan gårdarna kunna utnyttjas t.ex. genom att söka efter orsakerna till bra eller dålig lönsamhet. ■

Ari Lajunen

e-post: ari.lajunen@proagria.fi

Ari Lajunen är Agr. Magister och företagskonsult inom ekonomi vid ProAgria Norra Karelen och Ekoprojektet Luomu Itä.

Översättning från finska: Bertel Riska

”En olönsam produktion är svår att få lönsam genom att lägga om till eko, men en lönsam gård kan ytterligare förbättra lönsamheten genom omläggning till eko.”

How to find and understand developmental problems and learning challenges in organic vegetable farming?

AFHANDLINGER

DOKTORSAVHANDLINGER

DOKTORSAVHANDLINGAR

DOKTORSRITGEBIR

TOHTORIN-VÄITÖKSET

Many RD (= research and development) -projects start by finding out or assuming problems which need to be solved. As the cultivation techniques and marketing channels in organic vegetable farming so far may be undeveloped, it is not easy to define which problems are the most urgent ones to be tackled with in the projects. Besides, each farm and region is unique, and farmers, advisors, researchers and administrators may have differing views about the problems. The specialized agricultural disciplines often do not reveal how different problems in farming are related to each other, nor which problems are relevant in developing organic vegetable farming.

Methodology

A recent doctoral dissertation in agroecology, using an approach derived from cultural historical activity theory, examines the developmental problems and learning challenges in organic vegetable farming. Problems and challenges are seen in the practices of farming, and

therefore a careful ethnographic field study was first done on two organic vegetable farms that had different production histories (milk and greenhouse production). A general history of organic farming and agriculture in Finland were examined in order to put into temporal context the practices and problems of the farms. Working hypotheses were derived from ethnography and from the history. Later, these working hypotheses were tested with qualitative analyses of audio- or videotaped crop rotation planning sessions and organic inspections of the farms. The field study and data collection was carried out in 1997–1998 when Finland recently had entered the European Union.

Dimensions of learning

In their generalized form, the main developmental problems found can be grouped as contradictions within and between two dimensions: societal integration and use of natural resources (see the framework in figure 1). The horizontal dimension shows the problem of